

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Psicomotricitat 0-3: coneixements previs, fonaments teòrics i guia pràctica.

Marta Vidal Fluixà

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2014-15

DNI de l'alumne: 43163864V

Treball tutelat per Josep Antoni Pérez Castelló
Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació.

L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

Desenvolupament psicomotor, psicomotricitat educativa, pràctica psicomotriu, expressivitat psicomotriu.

Resum:

En aquest treball podreu trobar tot un recull d'informació sobre temes referents a la psicomotricitat educativa per a infants d'edats compreses entre els zero i els tres anys. A la primera part del treball, he trobat oportú tocar alguns temes com a coneixements previs abans d'iniciar les sessions de psicomotricitat tals com, el desenvolupament psicomotor, així com el joc en el desenvolupament del nin en els primers anys de vida. A la segona part es pot trobar tot una sèrie de concepcions teòriques sobre la psicomotricitat i la pràctica psicomotriu de Bernard Aucouturier i com a darrera part del treball, tot el referent a la part pràctica, és a dir, els principis d'acció de la pràctica psicomotriu i el desenvolupament de les sessions de psicomotricitat a l'escoleta.

Paraules clau: desenvolupament psicomotor, psicomotricitat, pràctica psicomotriu de Bernard Aucouturier, expressivitat psicomotriu.

Abstract:

In this paper you will find a compilation of information on topics related to psychomotor education for children aged between zero and three years old. In the first part of the work, I found appropriate to touch on some subjects like prior knowledge before starting psychomotor sessions, such as psychomotor development, as well as play in child development in the early years of life. In the second part you can find a whole series of theoretical conceptions and practice psychomotor of Bernard Aucouturier, and as the last part of the work, everything related to the practice, the principles of action of psychomotor practice and development of psychomotor sessions in nursery school.

Keywords: psychomotor development, psychomotor, psychomotor practice Aucouturier Bernard, psychomotor expressiveness.

ÍNDEX	pàg.
1) InItroducció.....	6
a) Justificació.....	6
b) Objecte de l'estudi.....	7
2) Objectius.....	7
3) Metodologia.....	8
4) Desenvolupament dels continguts.....	8
Part I. Coneixements previs.....	8
1. Desenvolupament psicomotor.....	9
1. 1. Característiques de les etapes del desenvolupament.....	9
- Característiques de l'infant del primer any de vida.....	9
- Característiques de l'infant d'un a tres anys.....	11
2. El joc en el desenvolupament del nin durant els primers anys de vida.....	13
2. 1. Concepte i definició de joc.....	13
2. 2. Teories psicològiques sobre el joc.....	14
2. 3. El joc com a factor de desenvolupament.....	15
2. 4. L'evolució de joc en el nin.....	16
Part II. La psicomotricitat. Fonaments teòrics.....	17
3. Història del concepte de psicomotricitat.....	18

3. 1. Naixement de la psicomotricitat.....	18
3. 2. Evolució de la psicomotricitat.....	19
3. 3. La psicomotricitat a l'actualitat.....	20
4. La psicomotricitat educativa.....	21
4. 1. André Lapierre i Bernard Aucouturier.....	22
4. 2. La pràctica psicomotriu educativa de Bernard Aucouturier.....	23
4.3. La psicomotricitat, una pràctica pedagògica d'ajuda a la maduració.....	27.
• Procés maduratiu i evolutiu.....	27
• La simbologia de l'acció.....	28
• Paràmetres de l'expressivitat motriu.....	29
Part III. Guia per a la posada en marxa de les sessions.....	33
5. Principis d'acció de la pràctica psicomotriu.....	33
5. 1. Principis espacials.....	34
5. 2. Principis temporals.....	37
5. 3. Principis materials.....	38
5. 4. Principis actitudinals.....	39
5. 5. Intervenció en situacions de conflicte.....	40
6. Les sessions de psicomotricitat.....	41
6. 1. Desenvolupament de les sessions.....	41
6. 2. Propostes de sessions.....	42
5) Conclusions.....	47
6) Referències bibliogràfiques.....	49
7) Annexos.....	51

1) Introducció

a) Justificació del tema triat:

El tema que he triat és el de la **psicomotricitat per a infants de 0 a 3 anys**. El motiu d'haver triat aquest tema és perquè faig feina a una escoleseta del primer cicle d'educació infantil, és a dir, de 0 a 3 anys, i quan hem volgut millorar o fer alguna formació en aquest tema, ens hem adonat que molta de la informació que podem trobar sobre psicomotricitat, està destinada a psicomotricitat de 3 a 6 anys, o sigui, per al segon cicle d'educació infantil i això no ens serveix gaire d'ajuda ja que la gran majoria de coses no són aplicables per a nins de 0 a 3 anys.

A segon de GEDI, quan vaig estudiar l'assignatura de desenvolupament psicomotor, em vaig trobar en la mateixa situació, quasi tot el temari estava destinat a la psicomotricitat per a nins de 3 a 6 anys, i inclús les pràctiques de psicomotricitat que vàrem fer a una escola de Son Verí, també va ser amb una classe de nins de 5 anys.

Mercè Bonastre i Susanna Fusté, apunten al seu llibre "Psicomotricidad y vida cotidiana (0-3 años)" (2007:83) que:

La adquisición de una identidad diferenciada, vivida por el niño como una identificación favorable y positiva de sí mismo, es un proceso continuo que no está limitado a una edad determinada. Sabemos, a través de especialistas como Wallon, Piaget, Ajuriaguerra, Vigotsky, Pic y Vayer, Aucouturier y Lapierre, y Levin, entre otros, que son muy importantes las primeras experiencias de vida, y que en la construcción de la personalidad intervienen factores complejos en los que el cuerpo, a través del movimiento, del contacto, de sus acciones, producciones y reacciones, se convierte en eje vertebrador o instrumento facilitador del desarrollo armónico de la criatura, y en el inicio de una construcción satisfactoria de su identidad.

En la escuela infantil tenemos el privilegio de poder participar en estas primeras etapas del desarrollo corporal y de estructuración mental. Desde nuestra experiencia como maestras en la primera infancia, hemos podido constatar la importancia de atender globalmente el cuerpo y la mente del niño, y hemos comprobado que ambos forman una unidad que persigue una finalidad principal: comunicarse.

Com a aportació personal, pens que la psicomotricitat proporciona un espai, un moment i un material idoni per a que l'infant desenvolupi i potenciï al màxim les seves capacitats, per a aquest motiu, és per al que crec que té tanta importància, sobretot en els primers anys de vida, ja que és en aquest període quan es senten les bases de tot el desenvolupament posterior de l'individu.

b) Descripció de l'objecte d'estudi:

L'objecte d'estudi és fer una recopilació d'informació que es centri molt més en les edats que a nosaltres realment ens interessa, que és de 0 a 3 anys. La idea seria bàsicament en fer una guia amb tot el que és necessari saber sobre el desenvolupament del nin en aquestes edats, i també tot el que s'ha de saber per a poder posar en marxa la psicomotricitat en un centre de 0 a 3 anys partint des de zero. Des de la preparació de l'espai, el material adequat a cada edat, l'organització de les sessions també depenent de si la sessió de psicomotricitat està destinada a una classe de bebès, a una de 1 a 2 anys, o a una de 2 a 3 anys.

La meva intenció és que amb el document que vull crear, un tingui tota la informació que necessita per posar en pràctica sessions de psicomotricitat a l'escoleta 0-3, coneixent quines són les característiques del desenvolupament dels infants en aquestes edats i que els educadors siguin capaços d'observar als infants i dur a terme una avaluació de les sessions.

Per a aquest propòsit, duré a terme un treball de recerca extens, és a dir, un treball de revisió i investigació bibliogràfica, per tal de recollir tota la informació que em sigui possible sobre el tema i exposar-la d'una manera clara i entenedora, que englobi tota la informació important en un sol document.

2) Objectius

- Recopilar informació específica sobre el desenvolupament dels infants en edats compreses entre els 0 i els 3 anys, els tipus de jocs que desenvolupen en aquestes edats, així com també, informació sobre psicomotricitat i sobre la pràctica psicomotriu educativa, centrant-me en la pràctica psicomotriu de Bernard Aucouturier.

- Dur a terme una guia pràctica per a la correcta posada en marxa de la psicomotricitat a un centre de 0 a 3 anys.
- Compartir aquest document amb tot el claustre del centre on jo treballa i utilitzar-lo per a realitzar algunes millores en les sessions de psicomotricitat.
- Facilitar la informació necessària a totes aquelles persones que estiguin interessades en dur a terme sessions de psicomotricitat a una escoleta infantil.

3) Metodologia utilitzada per desenvolupar el treball

La metodologia que he duit a terme per a la realització del treball ha consistit bàsicament en cercar informació en diferents llibres especialitzats en psicomotricitat dels autors més experts i amb més renom sobre aquest tema, així com també articles, algunes pàgines web i inclús alguna informació dels apunts de la assignatura que vaig cursar a segon de desenvolupament psicomotor a la primera infància.

Un cop consultades les fonts d'informació, vaig procedir a fer una tria del que volia incloure en el treball, d'allò que em pareixia més important i que considerava que no podia faltar i vaig realitzar un índex inicial amb el que em basaria per la elaboració del treball. L'índex ha estat modificat en diverses ocasions ja que, una vegada posada mans a la obra, vaig considerar que hi havia més coses que s'havien d'afegir.

Una vegada recopilada tota la informació, vaig anar elaborant el treball fins que vaig considerar que tenia tota la informació que jo volia incloure-hi. Una vegada acabat, em vaig adonar que m'havia quedat un poc massa extens i que hauria de reduir alguns apartats com el de desenvolupament psicomotor que m'havia quedat massa llarg. Una vegada fetes algunes modificacions, vaig aconseguir arribar al treball definitiu que és el que podreu veure a continuació.

En definitiva, el que he fet ha estat un treball de revisió i investigació bibliogràfica.

4) Estructura i desenvolupament dels continguts

Part I. Coneixements previs

1. Desenvolupament psicomotor

Segons Wallon (1931, citat en Palacios i Mora, 1990), el psiquisme humà es construeix amb el creuament de dos “inconscients”: el biològic i el social. Aquests autors agafen aquesta idea de Wallon i diuen que el desenvolupament psicomotor, està subjecte a una sèrie de lleis biològiques en gran part relacionades amb el calendari maduratiu, però diuen que no només és una mera realitat biològica sinó que també depèn de la interacció, és a dir, l'estimulació.

D'acord amb Mir (2011), a l'etapa d'educació infantil, és quan el moviment contribueix a l'adquisició de les habilitats motores, perceptives, cognitives, lingüístiques i socioafectives i per això, la importància de l'estudi del desenvolupament psicomotor, ja que té una gran incidència en la formació de la personalitat de l'infant.

Palacios i Mora (1990), apunten que la meta del desenvolupament psicomotor és el control del propi cos fins a ser capaç de treure d'ell totes les possibilitats d'acció i expressió que a cada un li siguin possibles. Això implica un component extern o pràctic (l'acció) i un component intern o simbòlic (la representació del cos i les seves possibilitats).

1. 1. Característiques de les etapes del desenvolupament

Segons Mir (2011), per entendre el moment evolutiu dels infants, és necessari considerar les etapes pròpies d'estructuració de l'esquema corporal. Aquestes etapes, que segueixen la llei de maduració del sistema nerviós, es poden concretar en:

- **Característiques de l'infant del primer any de vida**

L'infant es comunica bàsicament a través del moviment i és així com expressa les seves necessitats i la seva vida psíquica. Segons Wallon (citat en Mir 2011), el nadó es troba en l'estadi de la impulsivitat motriu, caracteritzada per moviments impulsius, un predomini del gest descontrolat i per l'absoluta falta d'inhibició. Es pot dir que predomina l'acció i que el comportament motor és global. En un principi l'infant es confon amb el món exterior, és a dir, no sap distingir-se a ell del que l'envolta i va descobrint el seu cos de manera fragmentada. Els primers esquemes sensoriomotors s'apliquen al propi cos.

Durant els primers sis mesos, el nou-nat no controla el seu cos. Els seus moviments són reaccions tònico-clòniques, espasmes, amb sobtades interrupcions gestuals i automatismes que l'infant utilitza per donar resposta a les seves necessitats fisiològiques i per defensar-se de tot allò que el molesta, cercant així, el benestar.

La conducta del nadó està estretament lligada als reflexos arcaics. Els reflexos de deglució, succió i punts cardinals li permeten una conducta d'alimentació. Això provoca sensacions de plaer, ja que satisfà la gana i experimenta amb la boca el contacte amb el pit.

El reflex de prensió fa que la mà es tanqui automàticament quan algun estímul li toca el palmell i això li permet el primer contacte de la mà amb els objectes o les persones. A poc a poc, anirà fent maniobres d'apropament als objectes i en farà la prensió. D'altra banda, el reflex Moro i de Landau són anticipants de les conductes defensives.

Dels sis als dotze mesos, és quan l'infant comença a manifestar, clarament, les seves emocions. Wallon anomena aquesta etapa, estadi emocional, ja que l'infant manifesta les seves emocions per comunicar-se amb els altres i estableix estrets vincles afectius amb les persones que té més a prop.

El to muscular, és un dels aspectes motors que té més influència durant el primer any de vida. Aquest, condiona la postura, el desplaçament, la manipulació i la comunicació amb els altres. L'infant petit és marcadament hipertònic (excés de tensió i defecte d'extensibilitat) de braços i cames, cosa que fa que les tingui totalment flexionats la major part del dia, i hipotònic (relaxació) de tronc, cosa que no li permet ni tan sols la postura d'assegut fins als cinc o sis mesos. Així doncs, adopta una postura de decúbit o supí, amb les extremitats inferiors i superiors clarament flexionades. En aquesta postura mou de manera incontrolada els braços i les cames.

En relació a la prensió, la marcada hipertonia dels braços i el reflex de prensió dificulten la manipulació durant els primers mesos de vida. La coordinació òcul-manual fa que intenti apropar-se als objectes, escombrant o rasclant per poder agafar l'objecte amb tota la mà. El fet de començar a tenir el polze en contacte amb el palmell de la mà li facilita uns estímuls tàctils interessants per a la propera manipulació, però no serà fins al final del primer any de vida, aproximadament, que començarà a fer la pinça polze-índex.

En general, el nadó quan està despert i en posició de decúbit dorsal, comença a fixar la mirada en l'adult o en alguns objectes que es troben a l'habitació. Tomba el cap envers la dreta o

l'esquerra, alhora que el braç i la cama corresponent al costat cap el qual gira, s'estén una mica més que els de l'altra banda. També comencen els primers somriures, balbuceigs, sons guturals i formes diverses de comunicació no verbal amb l'entorn.

Els primers dies l'infant únicament desplaça els braços, les cames i el cap, però si està tranquil i estimulat pot iniciar els primers intents de desplaçament. Comença el volteig, damunt ell mateix ajudant-se amb els braços i les mans. Més tard, s'asseurà, iniciarà el reptament i el gateig, i finalment, cap a l'any, la marxa dreta. No tots els infants fan tots aquests tipus de desplaçaments ni els fan al mateix temps. N'hi ha que passen directament del volteig al gateig, i n'hi ha que passen del reptament a la marxa dreta.

Segons Palacios i Mora (1990), existeix un marge de variació relativament ampli en l'edat concreta en què cada bebè adquireix cada una de les fites del control postural. Part d'aquestes diferències estan relacionades amb la cultura de cada infant. Depenent com s'estimuli al bebè en cada cultura, es pot recolzar en major o menor mida l'adquisició d'habilitats concretes, avançant o endarrerint un poc la seva aparició. Inclús dins d'una mateixa cultura es troben diferències entre uns bebès i una altres. Això es deu per una banda al calendari concret de l'aparició de les habilitats, i per una altra part, al fet de que alguns infants es boten alguna fita, com per exemple bebès que no gategen mai i es desplacen reptant. Les diferències individuals poden relacionar-se amb factors d'herència o de l'estimulació que hagi rebut del seu ambient.

Com afirma Mir (2011), també són importants les ganes de moure's per l'interès cognitiu i afectiu d'agafar un objecte, comunicar-se amb una persona, explorar l'espai, etc. La comunicació amb les altres es duu a terme a través del diàleg tònic. Les actituds corporals influencien les relacions.

- **Característiques de l'infant d'un a tres anys**

Com comenta Mir (2011), entre els dotze i els divuit mesos, comença a organitzar-se un esquema corporal sensoriomotor, gràcies a tres adquisicions simultànies en el desenvolupament progressiu: la construcció de l'objecte permanent, la imitació gestual i la formació del jo. Un poc més tard, amb les primeres imatges mentals i les imitacions diferides, es pot parlar d'imatge corporal. L'experiència que l'infant va adquirint li aportarà un gran nombre de dades perceptives, que es recolliran espontàniament sobre el seu propi cos i el duran a assolir un marc especial i al descobriment de l'altre.

Segons Wallon (citat en Mir 2011), l'estadi sensoriomotor, està marcat per la marxa, la paraula i l'inici de la funció simbòlica. La imitació immediata li facilita la reproducció de gestos i d'accions que coneix en altres moments de la vida quotidiana, aconseguint a poc a poc, una imitació més diferida. El joc simbòlic, el gest simbòlic, el dibuix, el llenguatge, les interpretacions de les fotografies, etc., ajudaran a l'infant a elaborar, progressivament, aquesta funció simbòlica que possibilita el pas de la intel·ligència pràctica a la representativa i a l'acte de pensament. Tot això, permet a l'infant l'exploració i la recerca. El moviment continua sent la base de la seva comunicació que s'acompanya, cada vegada més, de la parla oral.

L'infant vol descobrir el seu cos i l'entorn. Va estructurant la seva imatge corporal gràcies a les múltiples sensacions que rep de manera interrelacionada. Les postures, els desplaçaments i l'espai postural, l'ajuden a conèixer-se millor. El mirall és una bona eina per facilitar el coneixement del seu propi cos ja que través d'ell, pot mirar la seva cara i observar els seus gestos. La cara dels altres l'ajuda a reconèixer-se a ell mateix.

Desplaçar-se, córrer, saltar, gatejar, fa que l'infant tingui impressions sinestèsiques i tàctils que, juntament amb les altres impressions sensorials que rep del seu propi cos, estructurin l'esquema corporal. L'infant vol descobrir tot allò que l'envolta: els adults, els altres infants, els animals, l'espai, els objectes i les seves característiques físiques com el color, la mida, la forma, el pes, la funció, etc. La manipulació evoluciona molt ja que la pinça polze-índex li permet agafar els objectes, encara que al principi li costa deixar-los anar. A poc a poc, serà capaç d'obrir i tancar la mà a voluntat.

La locomoció i la manipulació, cada vegada més complexes, li faciliten una autonomia progressiva en la vida quotidiana així com la capacitat de desplaçar-se i de jugar autònomament, obrint-se d'aquesta manera, un gran ventall d'experiències. L'infant aprèn a vestir-se sol, a menjar, a rentar-se, a organitzar les seves coses, a controlar els esfínters, etc.

El joc amb els adults li dóna seguretat i estructura la seva conducta. Per anar formant la seva imatge corporal, l'infant necessita jocs de falda, jocs d'alternança i de contacte corporal. El joc amb els altres infants li permet un altre tipus de relació d'igual a igual. La variada gamma d'intercanvis no verbals l'ajudaran a desenvolupar tota la seva personalitat.

En quant al desenvolupament motor, el to muscular es va regulant (les extremitats tenen un to més normal i això mateix es pot afirmar del tronc), fent així que el desplaçament i la manipulació siguin més precisos i elaborats. De manera progressiva, l'infant aconsegueix

caminar, córrer, saltar, enfilar-se, pujar i baixar escales, adquirint i dominant cada vegada més l'equilibri corporal, l'agilitat, la força, la velocitat, la resistència i la flexibilitat.

La conducta grupal va augmentant de cada vegada més, interaccionant amb els altres i gaudint de fent-ho. El grup li facilita el desenvolupament i l'aprenentatge social i cognitiu.

Per a tenir una idea més global del desenvolupament dels infants d'aquestes edats, i del moment maduratiu en el que es troben, vegeu l'annex 1.

2. El joc en el desenvolupament del nin durant els primers anys de vida

Tal com comenta Pérez (2000) el joc té una gran importància en els infants, ell explica en aquest treball el concepte i la definició de joc, fent referència a algunes de teories psicològiques més importants sobre el mateix, i abordant temes com el joc com a factor de desenvolupament i la evolució del joc en el nin. El que es farà aquí és, agafant com a referència l'article esmentat, desenvolupar els següents continguts.

2. 1. Concepte i definició de joc

Garaigordobil (1990, citat en Pérez 2000), defineix el joc com: “una activitat que produeix plaer, és espontània, voluntària i de lliure elecció, és una finalitat sense meta, és una acció que es realitza per la pròpia acció, el joc és ficció i allibera de la realitat, és acció i participació activa, és expressió, és descobriment d'un mateix i dels altres, és repetició, reafirma la personalitat del nin, és una activitat simbòlica, és una activitat creadora, és representació”.

Hi ha tantes concepcions com definicions de joc. Definir el joc és molt complex ja que és tantes coses, que la definició podria ser tan àmplia com ho és la psicologia. L'autor de l'article pensa que el joc és:

“El joc és una activitat que apareix molt prest a la vida del nin, però que és present en qualsevol etapa de la vida, i que es caracteritza per ser hedonista, voluntària, espontània, integradora, holista, a vegades individual i d'altres social. Per posar-se en marxa, requereix la implicació de les més importants habilitats psicològiques dels subjectes, i al mateix temps el

joc és un dels impulsors dels canvis que es donen en aquestes habilitats, entre les quals es poden destacar les habilitats psicomotores, la representació, el llenguatge, la personalitat, les habilitats socioafectives, etc.”

2. 2. Teories psicològiques sobre el joc

Pérez (2000) explica, des de diferents punts de vista, la influència que té el joc sobre el desenvolupament del nin, segons diferents teories psicològiques com la psicoanàlisi, la psicologia genètica i la psicologia sociocultural.

La psicoanàlisi:

La perspectiva del joc més estudiada per la teoria freudiana, és la vessant **afectiva i emocional**. Aquesta dóna rellevància al joc com una expressió de desitjos inconscients i el veu com un mitjà curatiu i terapèutic. A través del joc, el nin pot elevar al màxim els problemes que viu i pot, fins a un cert punt, fer-los conscients i superar-los. Així doncs, la personalitat del nin canviaria gràcies a les activitats lúdiques.

La psicologia genètica:

Aquesta teoria dóna una especial importància a la **intel·ligència**, ja que es desenvolupa quan el nin juga, i és, alhora, una eina fonamental per poder jugar, i per això, es pot dir que el joc té una naturalesa cognitiva. L'evolució del joc es contempla com el desenvolupament de les estructures cognitives de l'infant, però alhora aquestes determinen el tipus de joc que pot fer.

Des de la perspectiva piagetiana, qualsevol aprenentatge del nin, li produeix plaer i es pot considerar com un joc. Quan el nin juga, es dóna l'evolució del coneixement, és a dir, la creació d'estructures mentals cada vegada més complexes i millor intercomunicades, i a través de joc, entén la complexa estructura del món, especialment del món físic i natural.

La psicologia sociocultural:

La perspectiva sociocultural de Vigotski, opina de diferent manera respecte a la funció del joc en relació al desenvolupament del nin. Es dóna prevalença al joc com un factor

d'interiorització de la **cultura** que envolta al nin, ja que té un origen de caràcter històric i cultural. Per als autors que recolzen aquesta teoria, la intel·ligència apareix i evoluciona a través de la interiorització que fa el nin de la seva cultura, en particular dels símbols. Per ells, el joc tindria dues funcions:

- Captar i apropiar-se de les eines simbòliques pròpies de la seva cultura i de la forma d'emprar-les, com és el llenguatge i la comunicació.

- Aprendre a relacionar-se socialment amb els altres, és a dir, a mantenir contactes socials de qualitat, que permetin la interiorització de la cultura. El joc pertany, des d'aquesta perspectiva, al caràcter social de l'home.

2. 3. El joc com a factor de desenvolupament

Segons Pérez (2000), el joc ha estat vist com un dels factors que més promou el desenvolupament de l'infant per a la majoria d'autors que investiguen en el camp de la psicologia, ja que és un important factor de canvi psicològic.

El joc està relacionat amb totes les àrees del desenvolupament del nin i a través d'aquest, desenvolupa la intel·ligència, la personalitat, el llenguatge, la psicomotricitat, s'hi relaciona socialment i afectivament, etc. Per aquest motiu és tan important el joc, perquè el desenvolupament humà avança quan el nin participa en activitats de joc, ja siguin individuals o grupals.

Altres raons de la importància del joc:

- El joc és **universal**, juguen els nins de tot el món i està present a totes les cultures.
- És una font de diversió, de **plaer**. És una activitat que el nin cerca constantment per la satisfacció que li produeix.
- És un mitjà **d'expressió de sentiments**, d'afectes i moltes vegades el nin intenta comunicar els seus desitjos, sentiments, i també carències, buscant refugi enfront de les exigències del medi, a través del joc.

- És un mitjà de **coneixement del medi físic**. Mitjançant l'experimentació i l'exploració del que l'envolta, comprendrà les lleis físiques que imperen en el món natural.
- Ensenya al nin a interioritzar els coneixements de la **cultura** a la qual pertany. A través del joc simbòlic el nin està aprenent rols socials de la seva cultura, els quals li seran molt útils per comprendre les complexes relacions socials dels adults.

Resumint, el joc permet al nin créixer, integrar-se en el món, desenvolupar-s'hi, construir-se, i fer-ho des d'una perspectiva integral, global. El nin, jugant, comprèn l'univers, se n'apropia, l'assimila i l'adapta a les seves estructures mentals i fa que aquestes evolucionin.

2. 4. L'evolució de joc en el nin

D'acord amb Pérez (2000), la manera de jugar evoluciona amb l'edat, així com també canvien els tipus de joc. Per l'autor de l'article, la psicologia genètica és la que explica millor la manera com evoluciona el joc del nin a cada edat.

El nin juga des de, pràcticament els **tres-quatre mesos**. Durant el període sensoriomotor, els seus jocs estan relacionats amb l'àmbit sensorial, perceptiu i motor. L'infant juga i explora el món, a través dels seus sentits. En aquesta edat, majoritàriament es realitzen jocs d'exercici, com tirar contínuament una pilota, que li agrada el renou que fa quan colpeja el terra. Més endavant canviarà la manera de realitzar aquestes accions, i cadascun dels nous intents també seran jocs. El nin gaudeix especialment de la repetició dels esdeveniments preferits, i més si aquests representen un domini sobre l'univers.

Les funcions mentals del nin evolucionen cap al **final del primer any** de vida, i el joc es fa més complex, quan comença a generalitzar a accions desconegudes la informació que té dels esquemes sobre accions que ja domina sense problemes.

Tenint en compte que en aquesta edat el nin ja es desplaça de manera autònoma, es torna un explorador molt actiu del seu ambient. El nin "explorador" actua pel plaer d'actuar, sense cap

finalitat. Moltes vegades, gaudeix més de tirar un obstacle una i una altra vegada que d'arribar a l'objecte desitjat primerament abans de topar-se amb dit obstacle.

Cap als **divuit mesos**, el seu joc, així com l'activitat, consisteix en petits experiments a través dels quals comprova les seves hipòtesis, i per tant, avança sobre el coneixement del seu univers. El nin "científic" vol comprovar si les seves idees, molt recents, sobre el funcionament del món, són encertades o no. Però el seu joc encara és molt concret, lligat a la manipulació directa dels objectes i les situacions del món real.

Al **final dels dos anys**, la situació canvia radicalment. L'aparició de la funció simbòlica li permet fugir del món real, al qual havia estat aferrat fins ara, donant el pas definitiu del joc motor al joc simbòlic. El joc sofreix importants transformacions qualitatives, ja que ara pot manipular el món a través dels símbols que representen els objectes. El nin ja no necessita tocar per jugar. Ara apareix el joc de ficció, ja no necessitarà un cotxe en miniatura per jugar a cotxes, sinó que agafant una capsa de cartró, podrà convertir-la en el millor cotxe del mercat.

Dels dos als quatre anys, el joc sol ser individual i d'un simbolisme molt egocèntric, ja que està contaminat per l'egocentrisme cognitiu. El joc del nin de dos anys encara té un simbolisme molt primitiu. Al principi juga a "fer com si" fes alguna de les accions que fa a la seva activitat quotidiana, per exemple agafar una pinta de joguina i fer com si es pentinés. Uns mesos més tard aplica esquemes simbòlics a altres objectes, fa que una pepa mengi, dormi o es pentini. Un poc més endavant representa situacions inventades on les persones i els objectes tenen una funció diferent a la que és habitual.

El nin no adapta el seu joc a les condicions de la realitat, sinó que és la realitat la que adapta, deformant-la, a les seves necessitats del moment. S'ha de tenir en compte que, la seva comprensió de la realitat, física i social, encara és molt pobre. Així, els nins que juguen a pares i mares, deformen la realitat adulta, ja que no són capaços de comprendre moltes de les coses que fan els adults.

Part II. La psicomotricitat. Fonaments teòrics

Segons Gamundi, Rieres, i Zaragoza (2010), el concepte de psicomotricitat sorgeix, a començaments del segle XX, vinculat a la patologia gràcies a les aportacions de Dupré.

Després Wallon i Ajuriaguerra hi van aprofundir des de diferents camps de la ciència, i fou Ajuriaguerra qui va consolidar els seus fonaments.

Al Fòrum Europeu de Psicomotricitat, en el Primer Congrés Europeu de la Psicomotricitat se'n va consensuar la definició, que recull els aspectes socioefectiu, motor, psicomotor i intel·lectual, i la practicitat, que pren com a base la vivència del mateix infant.

La pràctica psicomotriu té diferents vessants, el preventiu, el terapèutic i l'educatiu, serà en aquest darrer en el que s'incidirà donat el tema del treball, que no s'introdueix fins als anys cinquanta del segle passat gràcies a les aportacions de Louis Picq i Pierre Vayer. Cap als anys vuitanta aquest vessant educatiu es diferencia en dues direccions: el corrent psicopedagògic, representat per Le Boulch i Vayer, i el corrent vivencial, representat per Lapierre i Aucouturier. Serà en aquest darrer en el que em centraré en aquest treball, i més concretament en la pràctica psicomotriu de Bernard Aucouturier, encara que per parlar de la història de la psicomotricitat, esmentaré altres autors i explicaré breument les seves teories o metodologies.

3. Història del concepte de psicomotricitat

El concepte de psicomotricitat està vinculat a la patologia degut a que va néixer en els serveis de neuropsiquiatria infantil, amb el nom de *reeduació psicomotriu*, destacant l'estreta relació entre allò psicològic (*psico*) i la manera de manifestar-se (*motricitat*). Aquest concepte romp amb el plantejament filosòfic de Descartes, que entenia la persona com una dualitat ment-cos, i passa a considerar la persona com una unitat que viu i s'expressa globalment.

3. 1. Naixement de la psicomotricitat

En el segle XIX, neuròlegs i psiquiatres van començar a estudiar el cos amb el propòsit de comprendre les estructures cerebrals per donar llum en l'entrellat dels factors patològics que les afecten.

A començaments del segle XX, el metge francès **Ernest Dupré** va introduir el terme psicomotricitat en el curs dels seus estudis de la debilitat motora en els malalts mentals.

“Quan més s’estudien els desordres motors entre els psicòpates, més s’arriba a la convicció de les estretes relacions que hi ha entre les anomalies psíquiques i les anomalies motrius, relacions que són l’expressió d’una solidaritat original i profunda entre els moviments i el pensament.”

E. Dupré (1925). *Pathologie de l’imagination et de l’émotivité*. París: Payot.

Així doncs, la paraula “psicomotricitat” es centra en la idea que és possible reeducar el subjecte amb retard establint relacions entre moviment i psiquisme.

3. 2. Evolució de la psicomotricitat

Com s’esmenta al treball de Gamundi, Rieres, i Zaragoza (2010), les idees de **Dupré** al voltant dels trastorns psicomotrius arriben a diferents camps de la ciència, com la psicologia genètica (Wallon), la psiquiatria infantil (Ajuriaguerra) i la pedagogia (Picq i Vayer), entre altres disciplines.

Henri Wallon (1812-1904) és un dels psicòlegs que més s’ha interessat per la psicomotricitat i el que més hi ha influït des de la perspectiva psicoafectiva, destacant el paper cabdal que té el factor social en el creixement de l’infant. Va començar treballant amb infants amb problemes de retard i amb anormalitats en el desenvolupament motor i mental.

A partir de les idees de Wallon, Julián de **Ajuriaguerra**, continuà la seva obra, consolidà els principis i les bases de la psicomotricitat, així com també publicà treballs sobre el to i el psiquisme, i desenvolupà mètodes de relaxació. A l’any 1947 creà el primer servei de reeducació psicomotriu.

A Espanya, la psicomotricitat s’obrí pas a través de vies diferents, com la publicació d’obres d’autors francesos o la realització d’accions formatives, d’ençà la segona meitat de la dècada de 1970 fins a la celebració del Congrés Internacional de Psicomotricitat l’any 1980 a Madrid.

3. 3. La psicomotricitat a l'actualitat

Al maig del 1995, va néixer a Marburg, Alemanya, el Fòrum Europeu de Psicomotricitat a partir d'una reunió de representants d'aquests quinze països europeus i es va decidir de celebrar el I Congrés Europeu de Psicomotricitat l'any 1996 a Alemanya.

En aquest Primer Congrés Europeu de Psicomotricitat es va confirmar la constitució formal de l'esmentat Fòrum Europeu i es va elaborar la següent definició de la psicomotricitat:

“Basat en una visió de la persona, el terme psicomotricitat integra les interaccions cognitives, emocionals, simbòliques i sensoriomotrius en la capacitat de ser i d'expressar-se en un context psicosocial. La psicomotricitat així definida té un paper fonamental en el desenvolupament harmònic de la personalitat.

Partint d'aquesta concepció es desenvolupen diferents formes d'intervenció psicomotriu que troben la seva aplicació, qualsevol que sigui l'edat, en els àmbits preventiu, educatiu, reeducatiu i terapèutic.

Aquestes pràctiques psicomotrius han de conduir a la formació, a la titulació i al perfeccionament professionals, i han de constituir cada cop més l'objecte d'investigacions científiques.”

J. Mendiara i P. Gil (2003, citat en Gamundi, Rieres, i Zaragoza 2010).
Psicomotricidad: evolución, corrientes y tendencias actuales (pàg. 26).

El concepte de **psicomotricitat** està directament relacionat amb el desenvolupament psicològic de l'infant, no tan sols per la definició de psicomotricitat, que recull l'aspecte socioafectiu, així com els aspectes motor, psicomotor i intel·lectual, sinó pel fet de dur-la a la pràctica, la intervenció psicomotriu, que pren com a base la vivència del propi infant, repercuteix en el desenvolupament global dels infants.

El camp d'actuació de la psicomotricitat és molt ampli, ja que incideix en el desenvolupament de qualsevol persona de qualsevol edat i presenta diferents àmbits d'intervenció com al camp de la salut, de l'educació i de l'àmbit social.

La pràctica psicomotriu es pot dur a terme seguint diferents plantejaments de treball:

- **El treball preventiu** té com a finalitat detectar i prevenir trastorns psicomotrius o emocionals en poblacions de risc o en etapes concretes de la vida (infància, embaràs, tercera edat, etc.).
- **El treball educatiu** tracta de facilitar la maduració psicomotriu de tots els infants en el marc curricular del centre educatiu.
- **El treball reeducatiu o terapèutic** té com a objectiu la intervenció psicomotriu en persones amb trastorns psicomotrius del desenvolupament i amb alteracions emocionals i de la personalitat.

Com ja he esmentat abans, el plantejament d'interès aquí, és el treball educatiu i per això és el que s'abordarà a continuació amb major deteniment.

4. La psicomotricitat educativa

D'acord amb Gamundi, Rieres, i Zaragoza (2010), la inclusió de la psicomotricitat com a tema educatiu no es produeix fins a la publicació el 1960 de l'obra de Louis Picq i Pierre Vayer *Educations psychomotrice et arriération mentale*.

Existeixen diferents corrents dins la psicomotricitat educativa:

❖ Corrent psicopedagògica:

- El model *psicocinètic* de Le Boulch, clarament situat en el vessant educatiu i amb utilitat rehabilitadora.
- *L'educació corporal* de Vayer, una concepció psicoeducativa més general que l'anterior i inicialment reeducativa.

❖ Corrent vivencial:

- *L'educació vivenciada* de Lapierre i Aucouturier, utilitzable en l'educació escolar i en el camp de la teràpia.

La que a nosaltres ens interessa és la darrera, l'educació vivenciada de Lapierre i Aucouturier, més concretament la d'Aucouturier, ja que aquests dos autors varen decidir emprendre camins diferents i en l'actualitat és la de Bernard Aucouturier la que es duu a la pràctica a les escoles.

4. 1. André Lapierre i Bernard Aucouturier

Una de les formes d'entendre la psicomotricitat ha estat el corrent relacional o l'educació vivenciada que té com a principals exponents a André Lapierre i Bernard Aucouturier, proposant una metodologia apta per a donar resposta als plantejaments de l'educació física i partint d'una concepció unitària d'allò corporal.

En la seva metodologia, s'aprecien clarament les influències de dos corrents psicològics com són la psicoanàlisi de Freud i la teoria pedagògica de Piaget.

En l'actualitat, els dos autors evolucionen cap a camins diferents: mentre que Lapierre basa el seu mètode en la inspiració psicoanalítica i relacional primitiva, Aucouturier prossegueix les seves investigacions en una línia piagetiana.

L'educació **vivenciada** planteja dos aspectes diferenciadors de qualsevol altra concepció metodològica, la globalitat conceptual de l'ésser humà, i la utilització de la vivència o l'experiència que repercuteix en la personalitat del subjecte. Aquesta postura implica permetre la lliure expressió de les pulsions emocionals, dels desitjos primitius i de l'inconscient, retrobar el cos i el moviment en tota la seva significació afectiva, afavorir la creativitat de l'infant i potenciar el desenvolupament lliure de la comunicació dels infants entre ells i amb l'educador.

Lapierre i Aucouturier aprofundeixen en les característiques de la relació psicoafectiva de l'infant amb ell mateix, amb els objectes, amb els altres i amb l'adult, i posen de manifest que el seu enfocament es pot utilitzar tant en l'àmbit educatiu com en el terapèutic i el reeducatiu.

Posteriorment els dos autors van seguir orientacions diferents. Lapierre va prendre una direcció que denominà “psicomotricitat relacional” i Aucouturier, una altra que anomena “pràctica psicomotriu”.

S’ha de tenir en compte que la **psicomotricitat relacional** de Lapierre introdueix el cos com a mediador principal en la relació dels infants, cosa que representa una ruptura amb els mètodes tradicionals, basats en la mediació del llenguatge parlat. El cos protagonitza les sessions de psicomotricitat relacional en què s’utilitza especialment el llenguatge de la mirada, del gest, de la distància, del contacte, etc. Per a aquest autor, l’àmbit de la psicomotricitat relacional és un camp molt ampli i no s’ha d’aplicar només a situacions educatives en el context escolar, sinó que es pot aplicar a tot el ventall d’experiències de les relacions humanes, com per exemple, les relacions entre mare i fill, pare i fill, entre germans, etc.

Aucouturier senyala que la finalitat de la **pràctica psicomotriu** és contribuir al desenvolupament harmònic i integral de l’infant de 0 a 6-8 anys, tenint en compte totes les seves capacitats i considera que l’objectiu concret d’aquesta pràctica és afavorir l’aparició de l’*expressivitat psicomotriu* de l’infant, que l’autor entén com la manera de ser i d’estar que té l’infant en el món, en un espai i un temps concrets i amb un material específic.

4. 2. La pràctica psicomotriu educativa de Bernard Aucouturier.

La psicomotricitat ha de ser entesa com una educació corporal bàsica en la formació integral de l’infant, com un mitjà d’expressió que dóna prioritat a la dimensió no verbal i a les activitats no directives o exploratòries en un període evolutiu concret, des dels primers mesos fins als set/vuit anys d’edat madurativa.

En l’evolució del nen apareixen dues etapes fonamentals compreses des del naixement fins als set/vuit anys, tal com estudia la teoria piagetiana:

❖ Etapa del reconeixement de la imatge de si mateix (10 mesos 1 any/1 any i mig)

La imatge de sí es la imatge que el nin reconeix davant el mirall. Testimonia la bona relació que el nin ha viscut amb la seva mare.

Del reconeixement de la imatge en el mirall, depenen les capacitats futures de representar, i per tant, d'accedir a la funció simbòlica, al llenguatge, a les operacions intel·lectuals, a la socialització i a la cultura.

El que produeix plaer al nin avant el mirall es fer aparèixer i desaparèixer la seva imatge. Això té el seu origen en el plaer que li ha produït al nin l'aparició de la cara de la mare (mirada, veu...) i en el desplaer de la seva desaparició. Així doncs, la capacitat d'entrar en la funció simbòlica està estretament relacionada amb les bones relacions afectives que el nin viu abans amb la seva mare (o substitut).

L'adquisició de la imatge de sí mateix es produeix després de la etapa fusional que el nin viu amb la mare, s'acompanya amb el naixement de "jo" i del "jo corporal" i, finalment, amb el naixement de l'objecte permanent.

❖ **Etapa de la descentració (1 any/any i mig – 7/8 anys)**

El nin vol obrir-se al món, vol abraçar-lo amb tota la seva afectivitat, les seves emocions i les seves pulsions. A partir dels sis/set anys s'inicia un procés de transformació evolutiu: el procés de descentralització, apareix en el nin/a com la capacitat de fixar la mirada sobre la seva pròpia acció i sobre el món, és capaç de viure com un ser independent de tot el que l'envolta. El nin/a comença a prendre consciència del seu cos d'una manera diferent, pot descobrir i incorporar esquemes que abans no li pertanyien o que li van resultar molt difícils.

La Pràctica Psicomotriu s'entén com una forma de dur a terme en un espai determinat i en un moment concret, amb uns objectes i unes persones, una activitat dinàmica basada en el cos i les seves accions per arribar a processos de pensament operatori. Aquesta pràctica permet desenvolupar l'expressivitat motriu de les persones i facilita l'obtenció dels següents objectius:

- La possibilitat de relació i comunicació en totes les seves dimensions: expressió per la via corporal i del llenguatge.

- El desenvolupament de la creativitat: creativitat en el cos, maneres de representació com el dibuix, el llenguatge, l'escriptura...
- L'obertura a la descentració i al pensament operatori: capacitat del nin/a de prendre distància de les seves vivències, de disminuir la prioritat de l'acció, la invasió del seu imaginari i de les seves emocions.

Com apunta Arnaiz (1988), la pràctica psicomotriu va dirigida al nin, essencialment perquè en ell es troba la plenitud de la "expressivitat psicomotriu". És l'únic ésser en que es dona la unió entre la estructura motriu, l'estructura afectiva i les possibilitats cognitives. Això significa que el nin, per mitjà de l'acció sensoriomotriu, sobre un fons tonico-emocional i una vida fantasmàtica permanent, investeix el món de l'espai, dels objectes i de les persones.

La càrrega afectiva que acompanya l'acció del nin està directament relacionada amb la seva afectivitat més profunda, és a dir, amb la seva història afectiva i amb el seu inconscient. Per aquesta via es manifesta tot el que ha estat rebutjat en la vida profunda, el que s'ha viscut en relació al desplaer i a la frustració.

Aquesta manera original de ser es de l'ordre de la expressivitat i constitueix la noció de expressivitat psicomotriu.

La expressivitat psicomotriu pot considerar-se com un discurs que està compost de significat i significat.

El significat és lo que es veu i s'escolta de l'expressivitat psicomotriu quan està en l'espai (quan el nin corre, podem observar les seves postures, gestos..., és a dir, els paràmetres psicomotors). El sentit del significat es el significat, que ve determinat per l'investiment de l'espai, el qual té el sentit d'una història llunyana: la història afectiva del nin.

La manera de ser del nin en la seva expressivitat psicomotriu, podem analitzar-la baix els tres components de la seva relació amb l'espai:

- 1) **L'aspecte neuromotor:** ens facilita les possibilitats motrius de coordinació sobre el pla vertical, horitzontal, sobre els objectes.

- 2) **L'aspecte afectiu:** ens permet captar el que pertany a l'afectivitat del nin, la emoció que acompanya el seu plaer-displaer en l'espai. Pot, eventualment, analitzar l'expressió afectiva.
- 3) **La dimensió cognitiva:** ens diu com el nin descobreix l'espai i l'integra en el seu coneixement, com utilitza el materials dins l'espai, com organitza els objectes, és a dir, com s'implica en el procés cognitiu dins l'espai.

La pràctica psicomotriu, parteix de l'expressivitat psicomotriu de cada nin. Això suposa l'exploració de l'espai, dels objectes i, a vegades, de les persones. El psicomotricista ajusta les seves respostes a la expressivitat psicomotriu del nin en un marc determinat i amb una tècnica que ajuda al nin a desbloquejar-se i a enriquir-se. Des d'aquest punt de vista, la pràctica psicomotriu és una intervenció dels professional davant de l'expressivitat el nin.

Aucouturier afirma: "Todo practicante de Psicomotricidad debe respetar la expresividad del niño, desde la más limitada a la más excesiva. Es, él, punto de partida de toda intervención educativa, reeducativa o terapéutica, esto es una actitud de espíritu, una disponibilidad".

Per això, la pràctica psicomotriu plantejada per Bernard Aucouturier comprèn al nin, el respecta i actua integrant la seva expressivitat psicomotriu en un esforç permanent de intervenir sobre els seus investiments en l'espai, amb els objectes i les persones. Mai s'intervé aïlladament sobre l'estructura que forma aquesta globalitat, és a dir, sobre l'estructura motiu, l'afectiva i la cognitiva, sinó que es fa de tal manera que les tres estructures estan reunides en la capacitat del nin per invertir l'espai, el material... El que constitueix la originalitat dels psicomotricista és no tallar al nin en trossos, sinó que s'intervé sobre un tot.

L'adult que realitza la pràctica psicomotriu ha de tenir uns estudis sobre aquest tema, que han de tenir els següents requisits:

- Formació personal: els participants han d'adquirir el sistema d'actituds necessari per establir una relació tònic-emocional ajustada.
- Formació teòrica: una plena consciència dels principis d'acció.

- Formació pràctica: partir del contacte directe amb els nins/es a la sala de psicomotricitat i sota la supervisió dels formadors, afavoreix l'actualització i significació dels coneixements teòrics abordats i fa prendre consciència al psicomotricista en formació sobre els elements fonamentals del seu propi procés personal.

4.3. La psicomotricitat, una pràctica pedagògica d'ajuda a la maduració

El desenvolupament de la personalitat de l'infant i de la seva intel·ligència requereix l'organització i l'estructuració del "jo" i del món a partir de la concepció d'algunes nocions fonamentals que són descobertes a partir de les vivències del nin, de les seves experiències.

En el nin, la sensoriomotricitat es constitueix en la principal via d'expressió del seu món intern, especialment en les edats compreses entre els primers mesos i els sis/set anys, etapa en la que el nin es troba en una situació de globalitat.

La psicomotricitat es centra en conèixer al nin, a partir de la seva activitat motriu i desenvolupa una pràctica pedagògica dirigida a descobrir la infraestructura simbòlica que té tota acció espontània.

Un dels objectius de la psicomotricitat és afavorir i potenciar l'adaptació harmònica de la persona al seu mitjà, a partir de la seva identitat. A aquest efecte, es divideixen tres apartats:

1) El procés maduratiu i evolutiu

Etimològicament pulsio significa impuls biològic, pot ser entès com a moviment intern o extern, impuls que deixa petjada en el psiquisme, records de plaer, de benestar. Aucouturier aclareix que, a partir del moment en què hi ha records, l'impuls biològic passa a ser pulsio, ja que el nin davant l'absència de plaer va a buscar el record del plaer viscut, d'aquesta manera l'infant ho traduirà en moviments externs. La pulsio es caracteritza per estar lligada a afectes de plaer o displaer. Freud va cridar a la unió de la pulsio i els afectes com a estructura somato-psíquica de la persona.

Existeixen altres formes de pulsio, com quan el nin cerca el plaer en si mateix, independentment de la necessitat de satisfer els impulsos biològics o quan l'infant per evitar

la frustració, les exigències del món exterior, evita aquesta realitat, en aquest moment i des d'una perspectiva cognitiva s'estableix l'inici del joc simbòlic en el nin. Unes altres també molt importants són la pulsio d'aferrament treballada per Bowlby i la pulsio de domini.

La **pulsio d'aferrament** apareix entre els quatre i vuit mesos del bebè, és una funcio de desig i predisposicio, una relacio de dependencia amb la mare, el nin troba plaer en estar prop de l'altre.

En canvi, la **pulsio de domini** dirigeix al nin cap a la conquesta de l'exterior, aquesta pulsio permet al nen centrar-se i dominar el seu propi cos per dirigir-se a l'altre i conquerir el món que li envolta.

Aquestes dues pulsions es manifesten a través de la via motriu, quan observem en la sessio de psicomotricitat com el nin utilitza l'espai, els objectes i als altres, podem descobrir com utilitza l'aprop i el lluny, com ha viscut el plaer d'aferrar-se i d'allunyar-se, la seva seguretat afectiva en aquest joc.

Es podria dir que hi ha un antagonisme entre la pulsio d'aferrament i la pulsio de domini, ja que la primera atreu a l'altre cap a si mateix i la segona l'allunya. La una es dependent d'un objecte familiar i la altra duu cap a lo desconegut.

2) La simbologia de l'acció

L'acció del nin té sempre un objectiu, i més endavant quan el nen té un control sobre el seu cos l'objectiu serà la transformacio de l'entorn a partir de la seva accio sobre ell. La unio sobre el cos i la ment està carregada de simbologia.

Alguns jocs en els quals podem extreure molta informacio sobre ells són:

A) **El joc imitatiu en el mirall**: el bebè copia a la mare i la imita de manera innata, ja que el bebè pot imitar el rostre d'un altre ésser humà. També el nin ja més major pot realitzar aquest joc al revés, és a dir, fer el contrari del que fa la seva mare, són els primers gestos de desobediencia amb els quals els nins/es van a divertir-se.

B) **Joc d'imitació diferida:** l'infant gràcies a la representació interna d'un objecte, pot fer-lo present al moment que ell ho desitgi a través de la mimètica. El nin realitza una re-actuació del que ha vist fer a un adult o a altres nins

C) **Joc simbòlic:** El nin comença a jugar simbòlicament quan és capaç de tenir presents dos objectes simultàniament i pot captar les diferències i semblances d'aquestes representacions. A partir d'aquest moment l'infant és capaç d'utilitzar un objecte i donar-li una altra funció diferent.

D) **Joc de rols:** Quan el nin és capaç de representar un personatge diferent a qui és en realitat. El nin repetirà aquests jocs simbòlics fins que tingui un cert domini sobre ells. Aquell infant que pugui viure fins al fons un rol amb facilitat i sense angoixar-se haurà aconseguit un alt nivell de maduresa personal.

3) Paràmetres de l'expressivitat motriu

El terme expressivitat motiu va dirigit a significar la manera única, original i individual de ser, d'estar en l'espai, com a conseqüència del funcionament psíquic de l'infant. Es podria definir com la expressió de la història profunda, lligada a les pulsions d'aferrament i domini a través del cos, de l'espai i del temps.

Segons Aucouturier (1993b), existeixen tres nivells d'expressivitat motriu a través dels quals el nin expressa la seva història profunda. El primer nivell són les sensacions internes del cos: plaer de pressionar, empènyer, rotació, caiguda, postural, d'equilibri, de conquistar altura, saltar.. El segon nivell se centra en les experiències de plaer i desplaer, imatges i vivències viscudes a partir de la trobada de la mirada amb l'altre: plaer d'entrar i sortir, amagar-se i desordenar, etc. i el tercer nivell que fa referència a l'aparició del "com si" destaquen els jocs simbòlics i el plaer de pensar.

Els paràmetres psicomotors podrien ser definits com el conjunt d'elements a partir dels quals pot ser analitzada l'expressivitat motriu.

Tenir una actitud d'escolta i poder realitzar una lectura de la simbologia de l'acció mitjançant els paràmetres psicomotors, permetrà al psicomotricista, fer una intervenció ajustada al moment del nin i al seu conflicte per afavorir el seu desenvolupament i la seva creativitat.

Observar al nin actuant, envaint l'espai, els objectes i als altres, és d'una riquesa extraordinària, ja que ens ajuda a comprendre la totalitat corporal en que viu, a entendre la manifestació profunda de la seva personalitat.

A continuació es presenten els paràmetres:

El subjecte i el moviment

El moviment és una font d'aprenentatge, permet l'adquisició d'experiències i aquestes es converteixen en objectius i finalitats.

Els ítems a través dels quals es poden estudiar les característiques del moviment són:

- Els tipus i qualitats del moviment: aquests que ens informen del nivell evolutiu del nin, del coneixement de les seves possibilitats i de la seva capacitat de superació com: el balanceig, girs, caigudes, caminar, rodar, gatejar..., i una bona maduració neurològica, bon control sobre els moviments en els quals apareixen diferents categories com: coordinació, harmònics, oberts, circulars i ràpids els quals poden combinar-se amb diferents parts del cos.
- La postura i el to: existeixen diferents postures que realitza el nin com a oberta, dempeus, a la gatxoneta, assegut, de pota coixa...a més hi ha diferents tonalitats en la postura com estar relaxat, elàstic hipotònic (són actius i tenen tendència a iniciar la marxa precoçment i a llançar-se a la conquesta de l'espai) o hipertònics (amb un to corporal baix, són tranquils i afables solen iniciar la marxa de forma tardana).

Existeixen diferents punts que ens comuniquen informació sobre aquest paràmetre, com són la consistència, estat de repòs; la resistència; la passivitat indirecta, fent moure els braços i les

comes per veure com es mouen i l'extensibilitat, que es coneix observant l'angle d'obertura en diferents articulacions del cos. Aquests punts han de ser explorats per un especialista per poder detectar l'existència d'una possible alteració neurofisiològica. Els nins des de petits ja presenten entre ells diferents tipus d'actituds.

El subjecte en relació amb l'espai

Podem dir que en un primer moment el nin s'orienta en relació a l'espai desenvolupant diferents coneixements, com per exemple l'orientació, la situació, la superfície, la grandària, l'adreça, la distància... per aquest motiu en la pràctica psicomotriu s'ofereixen diferents oportunitats perquè el ni nin experimenti i construeixi la noció d'espai. La distribució de la sala en espais, l'existència de materials tous i durs on el nin/a pot realitzar activitats diferents lligades als objectes, li ajuda al fet que s'orienti espacialment.

Els aspectes a considerar en l'observació de l'espai podrien ser:

- L'ocupació de l'espai: espais que utilitza nen/a ens proporciona aspectes importants de la seva personalitat.
- Tipus d'espai que ocupa: ens informa sobre les seves preferències espacials poden ser: definits, visibles o oberts.
- Maneres d'ocupar l'espai: com a ocupa el nen l'espai, amb el mateix, amb objectes, construeix, delimita...

El subjecte en relació amb el temps

La vivència del temps va unida a la vivència de l'espai. Cada persona té el seu propi ritme en les activitats que realitza. És el que constitueix el seu "tempos espontaneo". El temps i la seva successió van units a l'orientació espacial, en un primer lloc els nins/es assimilen la successió temporal en adaptar-se a les rutines d'atenció a les seves necessitats bàsiques, incorporant progressivament les nocions de dia-nit, ara-després... a poc a poc va relacionant el temps en

noció de la velocitat, durada, continuïtat, simultaneïtat... Totes aquestes experiències es vivencien profunda i significativament en la sessió de psicomotricitat, mitjançant l'acció, el moviment, el joc simbòlic i la relació amb els altres. Després en la segona part de la sessió els nins/es representen les seves experiències viscudes a través de dibuixos o mitjançant la verbalització i així el nin té l'oportunitat d'ordenar les seqüències que ha tingut la sessió i apareixen lligades a la seva pròpia activitat.

En moltes ocasions el nen aprèn els dies de la setmana mitjançant la sessió de psicomotricitat ja que a causa del plaer que els proporciona ells expliquen quants dies falten per tornar a realitzar una pràctica psicomotriu.

Hem d'observar que si el nin/a no segueix un esquema temporal acord als diferents moments evolutius i roman molt temps realitzant el mateix tipus d'activitats sense que es vegi una evolució en els seus jocs, aquest fet podria ser la indicació d'alguna disfunció en la sensoriomotricitat.

El subjecte i la seva relació amb els objectes

És molt important per a l'evolució de l'infant el coneixement dels objectes. El nin juga a través de tot el seu cos i a través d'ell, entra en contacte amb els objectes del món exterior.

Hem d'observar com utilitza el nin els objectes i com els utilitza per relacionar-se amb els altres ja que és altament informatiu sobre la seva manera de ser. Ens indica el nivell maduratiu del nin i podem valorar el seu desenvolupament neurològic a través d'observar que fa amb els objectes, si els mira, toca, explora, guarda, llança... Ens mostra si els objectes són acords amb la seva edat, quins són els seus preferits, si els comparteix... Els materials han de ser adequats perquè els infants puguin manipular-los i transportar-los, ells prefereixen materials que els permetin el moviment i la creació d'espais diversos, així com també objectes que els permetin apropar-se a altres infants i així relacionar-se, compartir experiències.

En la sessió els infants necessiten un primer temps per explorar els objectes lliurement, a poc a poc aquestes produccions s'aniran derivant cap a produccions més simbòliques.

El rol de l'adult davant la utilització del material per part del nin, és fer-li conèixer materials, donar-ho, negar-ho, ajudar-li a ampliar el seu gest amb els objectes, a trobar la seva pròpia seguretat.

El subjecte amb relació l'altre

Per Arnaiz, les relacions que el nin estableix amb els quals ho envolten responen a necessitats complementàries i fonamentals: la necessitat de seguretat i l'autonomia progressiva.

A la sala de psicomotricitat podem observar com alguns nins es manifesten més autònoms i independents de l'adult i uns altres tot el contrari. A més de la seva actitud davant el joc sobre com s'enfronta el nin al món dels altres a través del joc, si juga, proposa jocs, si és el líder dels jocs o accepta el joc de l'altre. També hem d'observar si juga tot sol, amb els altres, en petits grups o amb l'adult, a veure si el cerca, el provoca, l'agradeix o si espera ordres o aprovació per part d'ell.

L'adult ha d'estar atent a totes les demandes que li vénen del nin per les diferents vies corporals i d'expressió i donar una resposta el més ajustada possible.

Part III. Guia per a la posada en marxa de les sessions

5. Principis d'acció de la pràctica psicomotriu

Les **funcions** del psicomotricista són: ser dinamitzador de la comunicació, garantir la seguretat de tots, saber escoltar, ser receptiu als bloquejos que es puguin produir en alguns nins, fer propostes col·lectives, fer de model i de mirall i ser mediador entre els diversos ambients.

Els principis d'acció estan fonamentats en que les actuacions del psicomotricista són indirectes, és a dir, que no s'intervé directament sobre el nin o el grup, sinó que s'intervé creant tota una sèrie de situacions.

En cada moment i lloc, la intervenció es fonamentarà en aquestes **estratègies**: crear un ambient acollidor i seguritzant; intervenir a partir de l'organització dels espais i els materials; fer propostes tenint en compte les activitats dels nins per reforçar i completar les seves accions; garantir que es respectin les normes; utilitzar el llenguatge per reconèixer afectivament al nin; afavorir la repetició espontània de les activitats de plaer sensoriomotor; facilitar activitats compartides amb altres nin; anticipar moments posteriors; seleccionar els temes a desenvolupar a partir de les situacions que sorgeixen i dels interessos dels infants, mantenir un ambient comunicatiu i fer evolucionar comportament provocadors, seductors, inhibits, agressius... ajudant als infants a millorar els seus actes comunicatius; intervenir en moments determinats *jugant per* al nin i no *amb* el nin amb una implicació pròxima a nivells emocionals però distanciada a nivells d'expressivitat motriu; afavorir l'autonomia en les accions i jocs dels infants; regular els conflictes; valorar els progressos i les competències a mode de reconeixement; comprendre en el profund l'expressió dels comportaments dels infants; treballar la frustració de forma progressiva, a través de les propostes que faciliten el recorregut de la sessió.

Per a realitzar aquestes funcions és necessari que siguin considerats el **principis metodològics** de la pràctica psicomotriu, posat que aquests són els recursos que el psicomotricista té a la seva disposició.

5. 1. Principis espacials

L'espai ha de ser ampli, ventilat i amb possibilitats. Estarà organitzat per l'educador abans de l'entrada dels nins amb un ordre perquè permeti una anticipació del que succeirà, i de manera que els infants es sentin acollits i segurs. En aquest espai hi haurà alguns llocs fixos, on el mobiliari no es modificarà, com són els llocs que utilitzarem a l'inici i final de la sessió, on es desenvolupen els rituals d'entrada i sortida.

És convenient situar-los de manera que permetin una visió global de la sala, a prop de la porta d'entrada com a nexa entre fora i dins.

La resta de l'espai, serà usat per a les activitats psicomotrius en si mateixes. En aquest espai s'aniran donant les diverses activitats distingint dues situacions consecutives:

1) Situacions de plaer sensoriomotor

És la vivència psicomotriu per excel·lència que es facilita en la primera part de la sessió. Aquestes són les activitats que prioritàriament es duen a terme:

- Activitats de seguretat profunda i maternatge: són situacions de contenció, sosteniment, balancejos, equilibris.. que fan viure al nin experiències que evocuen el record de les vivències produïdes per aquelles situacions en les quals l'infant s'ha sentit sostingut i contingut en els primers mesos de vida.
- Activitats de contrast: vivències a construir-destruir-reconstruir, aprendre-desaprendre, omplir-buidar, jocs d'oposició, en els quals el nin podrà jugar el seu paper des de les dues posicions.
- Sensoriomotrius i sociomotrius: la sensoriomotricitat consisteix en la consciència d'un cos real, amb unes competències i uns límits. Les activitats sensoriomotrius evolucionen amb l'edat cap a activitats sociomotrius de grup, en les quals introdueixen les normes i regles. S'utilitzen materials com: bancs suecs, espatlles, poltres, matalassos... disposats per l'adult abans que comenci la sessió.

Segons Gilbert i Vial, les activitats lligades a les estimulacions laberíntiques i vestibulars són les que principalment produeixen plaer sensoriomotor en el nin. Aquestes activitat poden classificar-se en:

- ✓ **Activitats motrius centrades sobre si mateix**: el balanceig, els girs i les caigudes.
- ✓ **Activitats motrius centrades en l'exterior**:

Activitats de joc simbòlic i de rols: el joc simbòlic és una estratègia per incorporar el món exterior per la imitació que fan de situacions i personatges, així com una gran oportunitat d'establir relacions: socialització. Vivències que fan referència a tot el que ha viscut el nen/a però no ha pogut expressar, ja que poden anar lligades tant a situacions de desplaer com de benestar. L'educador li ajudarà a superar-les mitjançant el joc i el llenguatge. El joc simbòlic permet viure experiències impossibles en la vida real.

Evolutivament, en un principi el nin no construeix espais per jugar, sinó que busca espais niu on s'oculta i acumula material. A continuació comença a fer construccions lineals com a llits per descansar o evocar escenes familiars. En una etapa posterior apareix la construcció en octogonalitat, construccions en forma de quadrat, per ser investides com a cases. Així veurem com apareixen les portes que poden estar tancades o obertes, el pas de l'interior a l'exterior, protegir-se, tancar-se sobre un mateix, estar disponible per als altres, no deixar-se veure per l'adult o pels altres situacions íntimes.

Jocs de precisió: permeten posar a prova les habilitats de coordinació òcul-manuals, d'equilibri, controlar el seu cos i perfeccionar les seves capacitats. Poden dur-se a terme en parelles o bé en equip com es dona en els jocs de regles, des de l'individual al col·lectiu.

Jocs sonors i musicals: la música per reforçar una activitat puntual com a senyal en moments de canvi d'activitat. Aquestes accions representen per al nin una gran alegria i emoció. Els sons es converteixen en mediadors de la comunicació.

La narració, història o conte: s'explica de vegades una història o un conte referit a temes sorgits en la sessió, que té com a objectiu assegurar al nin en relació amb les angoixes o inquietuds que no han estat suficientment dites o expressades durant el primer moment de la sessió. És interessant observar les reaccions dels nins davant la història, com manifesten interès i es mobilitzen emocionalment.

2) Situacions de representació

Aquest moment facilita l'expressió a través de la plàstica, el dibuix, el modelatge, la construcció, la paraula verbal i/o escrita, els jocs socials, etc. Aquestes activitats es realitzen de forma individual, en petit grup o col·lectivament segons els objectius plantejats en la sessió.

Alguns materials que utilitzen són: fustes de diferents grandàries, plastilina o fang per modelar, papers, llibretes i pintures, pissarra anant del llenguatge a l'escriptura. És molt important que el nin pugui posar paraules a les emocions i a les experiències viscudes per poder parlar dels seus sentiments i fer-los seus. El psicomotricista té aquí una funció molt important. En el cas dels més petits, és el psicomotricista el que descriu allò que ha vist fer a l'infant, amb l'objectiu que se senti reconegut i integrat com a seves aquestes experiències. Progressivament serà el nin qui parlarà d'allò que més li ha agradat de la sessió o de les coses que no li han satisfet. Més endavant ells ja seran capaços de descobrir amb ordre les diferents activitats realitzades durant la sessió, creant una estructura temporal de l'experiència. En algunes ocasions, amb nins s'utilitza una llibreta, on ells escriuen les incidències de la sessió o bé a proposta de l'adult, situacions concretes o emocions viscudes.

5. 2. Principis temporals

La distribució del temps en la sessió de psicomotricitat està en estreta relació amb l'edat dels infants, característiques del grup, el desenvolupament de la sessió, etc. La durada de la sessió també dependrà de les circumstàncies nomenades.

En els bebès de 0 a 2 anys, acostuma a ser entre 20-30 minuts i normalment són activitats quotidianes. A partir dels 3 anys la durada passa a ser d'1 hora o hora i mitja a la setmana. Per iniciar la sessió de psicomotricitat hi ha diferents passos com:

- El **moment inicial o ritual d'entrada** on es recorden les consignes que caracteritzen la sessió i que han de ser respectades, es tracta d'ajudar a crear un clima de participació en el qual els nens puguin donar forma als seus desitjos.

- El **moment per a l'expressivitat motriu**, temps per la sensoriomotricitat i el joc simbòlic amb totes les seves matisacions.
- La **narració o explicació de la història**, ajuda a l'infant a descentrar-se i a integrar les emocions en les imatges mentals, a construir una seqüència de l'experiència viscuda, aquest moment se situa al mig o al final de la sessió, segons la dinàmica i edat del grup.
- Moment per a la **representació** plàstica, gràfica i verbal, on el nin plasmarà l'experiència viscuda.
- El **moment final o ritual de sortida**, moment per al reagrupament, explicacions, assenyalaments i comiat, a més es parla del tema de la recollida que pot ser o no idònia depenent de la situació i formes.

5. 3. Principis materials

Els objectes es poden classificar segons aquests paràmetres:

- Fix-mòbil
- Accessible- no accessible
- Dur-tou
- Estable-mòbil o modificable
- Gran-mitjà-petit

Aquesta classificació correspon als materials que s'utilitzen i que es troben a la sala de manera permanent i fixa. Estan sempre disponibles i visibles i uns altres s'han de sol·licitar a l'adult. La característica comuna de tots aquests materials és que en la seva majoria no són figuratius, no serveixen per a una acció única i concreta; el significat ve donat per les seves característiques físiques i per l'acció de l'infant.

Els materials que s'utilitzen per a les activitats de representació són diferents, destaquen les pintures, textures, retoladors, cartolines, ceres, etc. D'altra banda, la música i les cançons són

uns elements poc comuns a la sala de psicomotricitat i quan s'usen la seva funció és de senyal d'alerta o de canvi d'activitat.

5. 4. Principis actitudinals

Apareix en aquest principi, el concepte de tecnicitat, entès com a relació que ha d'existir entre què fem i com ho fem. Per a que la nostra tecnicitat es desenvolupi sobre una base sòlida hem de treballar i ampliar les nostres capacitats per crear un entorn alhora acollidor, segur, facilitador i també estructurat, ordenat i acollidor.

L'educador ha d'afavorir un entorn facilitador per crear una situació de seguretat afectiva per l'infant, així aquest podrà mostrar tota la seva expressivitat. Algunes de les actituds bàsiques que ha de tenir un bon educador són:

- L'escolta: capacitat de poder aturar-se i atendre al que està succeint. Li hem d'ajudar a prendre consciència de la seva globalitat, diferenciant els nostres desitjos i els de el nin.

- L'autoritat: l'educador estableix límits i acompanya amb fermesa i claredat. Les normes de la sala de psicomotricitat i les intervencions del psicomotricista com a figura de llei, donaran resposta a la necessitat que existeixi una seguretat física i afectiva per als nins, per això a l'inici de la sessió s'explica que poden fer moltes coses i variades encara que no es permet fer-se mal, ni fer mal als altres, a més d'aquestes normes existeixen algunes més segons el funcionament.

- L'empatia: capacitat de comprendre sentiments de l'altre, de posar-se en el seu lloc sense perdre la referència de la nostra pròpia emocionalitat. En la sessió de psicomotricitat l'adult per poder intervenir, és necessari que entengui les demandes que el nin realitza, vigilant a totes les seves propostes, ja que a través de l'observació podem captar els missatges que ens transmeten a través de la veu, mirada, to, postura...

- El llenguatge: es recomana utilitzar un llenguatge “enunciatiu”, afirmatiu i descriptiu que

nomeni les accions que succeeixen i actui com un mirall per al nin. Per exemple: “tu saps saltar molt alt des de les espatlles”. A més el llenguatge verbal i no verbal han d'estar en sintonia. Si en algun moment el nostre llenguatge ha de recolzar una ordre, usarem la manera imperativa, especificant el moment i la forma.

- La distància, el contrast: és una altra forma d'escolta que l'adult utilitza i evidencia que adult i nin no són iguals, ni tenen les mateixes funcions. És evident que en les primeres sessions l'educador ha de relacionar-se amb l'infant, i una forma excel·lent és imitant les seves produccions en un mirall, però l'educador no pot quedar-se en aquest nivell sinó que ha de mostrar la desigualtat dels seus rols, de la responsabilitat, els jocs de contrast són excel·lents per a això. Per evolucionar en aquests jocs es pot modificar l'espai, retardar o accelerar el ritme, ajustar les seves postures a cada situació, variar el tipus de respostes entre unes altres.

5. 5. Intervenció en situacions de conflicte

Durant la sessió es poden donar situacions conflictives entre els infants, empipaments o bé manca de respecte a les normes. L'adult intentarà intervenir en aquestes baralles de diferents formes segons l'edat i considerant la forma en la qual s'hagi produït el conflicte.

Primer se li ha de recordar al nin, el que està prohibit fer a la sala, si després aquest contínuament agredint als altres, se li pot fer sortir de l'espai de joc per parlar, intentant que es tranquil·litzi i parlant sobre el seu comportament. L'edat dels infants és decisiva per prendre una alternativa o una altra. Aquestes situacions conflictives se solen reprendre en el final de la sessió on l'adult farà esment de l'ocorregut i demanarà l'opinió dels altres nins. És interessant veure com ells progressivament es van autoregulant per ells mateixos, es recorden les normes, etc.

Ajudar a estructurar la història que realitzen, facilita a compartir un món simbòlic i els rols dels personatges. Si el/la psicomotricista no és sensible en aquesta part de la sessió veurem com de vegades cada nin/a fa un discurs diferent malgrat compartir la mateixa història. La intervenció, doncs, en aquest sentit serà afavorir la comunicació, la relació i la socialització.

6. Les sessions de psicomotricitat

El seu objectiu fonamental és posar al nin en una situació que li permeti viure emocionalment l'espai, els objectes i la relació amb els altres, dins d'un marc precís i adequat que s'adapta a la seva edat i nivell maduratiu, ajudant-li a evolucionar des de la mobilització fins a la conquesta del llenguatge.

6. 1. Desenvolupament de les sessions

Els llocs existents a la sala de psicomotricitat afavoreixen el desenvolupament d'una pedagogia que permet múltiples possibilitats expressives. En començar la sessió s'han d'afavorir els jocs de seguretat profunda, això es deu al fet que aquests jocs mobilitzen les sensacions, emocions i el to amb poques imatges mentals, que a través de l'itinerari de la sessió es van multiplicant. En primer lloc, es prepara una gran construcció de coixins de goma-escuma, això és una provocació per a que l'infant la destrueixi, perquè la destrucció allibera representacions mentals i trenca amb l'ordre creat per l'adult sense culpabilitzar-se per això. Aquests jocs tenen com a finalitat donar seguretat a l'infant en el lluny i a prop, aparèixer i desaparèixer... Quan el nin s'amaga davant nosaltres ens indica que som per a ell un mirall de plaer i que davant nosaltres projecta la seva imatge.

Després hi ha altres jocs com els tònic-emocionals basats en els jocs de caiguda lliure i són molt utilitzats pels nins que estan en el seu record perquè els han experimentat nombroses vegades. Com el moment en el qual l'infant comença a caminar i cau nombroses vegades fins a vèncer la gravetat. Hi ha nins que tenen molta por a la caiguda i necessiten aguantar-se a les persones o objectes, això denota falta d'haver-se sentit sostingut en les relacions de moments evolutius anteriors.

Apareixen també jocs de plaer sensoriomotor amb els quals els infants experimenten situacions corporals en les quals perceben i controlen els paràmetres exteriors i adapten la seva gestualitat a ells amb el control del seu cos i jocs simbòlics ja explicats en apartats anteriors.

6. 2. Propostes de sessions

Basant-me en algunes idees del llibre de Mercè Bonastre i Susanna Fusté, “Psicomotricidad y vida cotidiana (0-3 años)”, i amb l’experiència que he acumulat al llarg de deu anys de feina a escoles de zero a tres anys, així com alguns cursos de formació permanent sobre psicomotricitat que he realitzat, m’he aventurat a dur a terme algunes propostes de sessions de psicomotricitat, una per a cada grup d’edat. Evidentment, només són propostes, no vol dir que siguin la única opció ni la més vàlida, però crec que podrien servir d’exemple o com a punt de partida per a aquells educadors que no hagin realitzat mai una sessió de psicomotricitat i vulguin iniciar-se en aquest camp.

Sessió de psicomotricitat a l’aula de nadons 0 a 1 any.

El primer el que s’ha de fer és preparar l’espai i els materials a l’aula.

L’espai ha de transmetre seguretat, per tant, s’ha d’assegurar tot l’espai perquè els infants puguin explorar, moure’s amb llibertat, sense cap tipus de perill. Tot això, envoltat d’un clima de calma i tranquil·litat.

Disposar de dos tipus d’espais: un dur i un tou. Estaran clarament delimitats.

El terra serà dur, però càlid (fusta, suro...). Els espais durs permetran als infants practicar i millorar els seus moviments i afavorir un moviment més segur i harmònic.

A un espai de l’aula posar un matalàs d’escuma que no sigui molt tou, sinó més bé dur. Aquest matalàs es pot convertir en un refugi on relaxar-se una estona, un lloc de trobada amb l’adult o amb altres nins.

Seria bo tenir una barra horitzontal fixada a la paret amb la finalitat de que l’infant s’agafi i se posi dret, per començar a caminar aferrat a la barra, per jugar a acotar-se i aixecar-se, etc. Darrera la barra hi hauria d’haver un mirall on poder veure jugant, rient, fent ganyotes, traient la llengua, etc. El mirall és molt important ja que ajuda a l’infant a adquirir la seva imatge ja que és diferent a l’altre. Quan es mira, es descobreix.

Els *materials* que utilitzarem seran:

- Materials de diferent estructura i coixins de diferents grandàries perquè es puguin posar damunt, fer-los rodolar, etc., amb la intenció, a més, de que obrin molt els braços expandint el seu tòrax, de que si estan a terra s'ajudin amb les cames i peus per sostenir-los, etc. facilitant així la coordinació ampla de moviments.
- Tarima de fusta o moble baix per pujar i baixar, que provoqui als infants moviments de girs i torsions de la cintura, alternança de punts de suport i recerca de l'equilibri postural.
- Girant la tarima es converteix en: calaix de fusta gros, on càpiguen mínim dos infants i amb una alçada suficient perquè s'esforci per entrar i sortir. Això implica molt d'esforç per part de l'infant i, a més, representa situar-se espacialment i una seguretat física quan acaba de fer els moviments.
- Muntar un túnel amb diverses entrades i sortides per evitar angoixes de no poder sortir, que doni sensació de llibertat. Quedar-se amagat uns instants significa començar a separar-se de la mirada de l'adult, de la seva presència, per la seva pròpia voluntat, en la seguretat que li ofereix aquest tipus de joc.
- Qualsevol racó per amagar-se és molt apropiat quan els nadons ja gategen o caminen. Muntar un racó a l'aula o penjar del sostre un cercle amb una tela al seu voltant.
- Disposar de qualque element que convidi al balanceig. Aquest moviment origina la creació d'endorfines en el cervell de l'infant amb efecte agradable i calmant. Es podria tenir un balancí.
- Disposar de jocs a prestatges dins paneres per treure en diferents moments i quan l'adult ho trobi oportú: teles, pilotes...

Preparació per començar la sessió:

- L'educador convidarà els infants a explorar l'espai i anticiparà verbalment el que faran. Anirà preparant a l'infant per començar.
- Es llevaran les sabates als infants. La finalitat és que els infants puguin posar tot el peu a terra, que descobreixin una altra sensació al trepitjar, caminar, córrer, sense sabates.

Durant la sessió:

- L'adult s'asseurà a un lloc on els infants puguin, amb un cop d'ull, trobar-lo sempre. Això els hi donarà seguretat per investigar, explorar, amagar-se... Començarà el joc del cucut (aparèixer - desaparèixer).
- L'adult intervindrà per ajudar-lo, a moments puntuals, per afavorir el joc dels infants.
- L'infant ha de explorar per si mateix: no s'ha de forçar a que passi per un lloc o l'altre. Sempre es respectarà el seu ritme, les seves decisions, el seu joc...

Per acabar la sessió:

Cantar amb els infants una cançó senzilla. Això servirà per fer la cloenda i l'acomiadament de la sessió i així els infants podran canviar d'activitat i el seu to corporal es relaxarà. Per exemple: "Jo tinc una maneta".

Sessió de psicomotricitat a l'aula de 1 a 2 anys.

Moments de la sessió:

- ***Ritual d'entrada:*** Moment d'acollida. El ritual d'entrada es farà a un lloc fix sempre. Es fa un reconeixement de cada un (anomenant a cada infant) i es fan presents les absències (dient qui falta i per què). Es recorden les normes i es prepara el cos per l'acció amb una cançó curta i senzilla. S'inicia la primera part de

la sessió quan els infants van a tirar la torre de coixins, però en aquestes edats no comencen amb la tomada de la torre perquè encara no tenen la necessitat de tirar-la. Bàsicament, la torre representa a l'adult i per l'infant és una provocació que mobilitzarà les seves emocions alliberant tensions al tirar-la. Aquest moment s'introduirà a mesura que el grup sigui més madur i quan la tutora ho trobi oportú. La torre de coixins no superarà l'alçada dels infants i, en un principi, hi haurà forats per poder mirar el que hi ha darrera d'ella.

- ***Moment per l'expressivitat motriu:*** temps per la sensoriomotricitat i el joc simbòlic (el qual no apareixerà a principi de curs sinó més tard, apareix en torn als dos anys). És el moment central de la sessió i ocupa la major part del temps. L'espai estarà marcat per material dur i tou, hi haurà espais per botar, per córrer... L'adult acompanya amb la presència i mirada, acompanya el seu joc i el fa evolucionar.

- ***La narració o explicació de la història:*** Prolongació del viscut i succeït que facilita l'accés al moment de representació. Es situa enmig o al final de la sessió segons la dinàmica i edat del grup. Serà una història curta i coneguda pels infants com "els tres porquets" que els encanta. Si al principi de curs els infants no estan preparats per escoltar el conte, aquest moment es posarà en marxa quan ja siguin suficients madurs per escoltar la narració atentament.

- ***Moment per la representació plàstica, gràfica i verbal.*** Possibilitat de plasmar l'experiència viscuda. Aquest moment s'introduirà el darrer trimestre si cal ja que al principi les necessitats dels infants van encaminades cap al moviment, perfeccionament de habilitats motrius, etc., i no tenen la necessitat de representar-se. L'adult observarà el grup i quan el seu joc evolucioni introduirà aquest moment, on pintaran amb ceres damunt un paper continu aferrat a la paret o faran construccions.

- ***Ritual de sortida:*** Indica la separació i prepara el pas de l'infant a un altre espai, a altres activitats o altres persones. Es pot parlar del que s'ha viscut dins la sala, cantar una cançó d'acomiadament... Moment pel reagrupament, explicacions, assenyalaments i acomiadament. Al principi serà un moment curt que s'anirà allargant segons les necessitats del grup d'infants.

Sessió de psicomotricitat a l'aula de 2 a 3 anys.

És segueix amb la mateixa estructura i dinàmica que la sessió dels infants de 1 a 2 canviant qualche aspecte com:

Moments de la sessió:

- ***Ritual d'entrada:*** Moment d'acollida. El ritual d'entrada es farà a un lloc fix sempre. Es fa un reconeixement de cada un (anomenant a cada infant) i es fan presents les absències (dient qui falta i per què). Es recorden les normes i es prepara el cos per l'acció amb una cançó curta i senzilla. S'inicia la primera part de la sessió quan els infants van a tirar la torre de coixins. Tal vegada no es començarà al principi de curs. Es farà segons el grup d'infants i si han fet psicomotricitat el curs passat.
- ***Moment per l'expressivitat motriu:*** temps per la sensoriomotricitat i el joc simbòlic. És el moment central de la sessió i ocupa la major part del temps. L'espai estarà marcat per material dur i tou, hi haurà espais per botar, per córrer... L'adult és un company simbòlic.
- ***La narració o explicació de la història:*** Prolongació de lo viscut i succeït que facilita l'accés al moment de representació. Es situa enmig o al final de la sessió segons la dinàmica i edat del grup. Serà una història curta i coneguda pels infants com “els tres porquets”, però també es poden inventar petites històries significatives pels infants.
- ***Moment per la representació plàstica, gràfica i verbal.*** Possibilitat de plasmar l'experiència viscuda. Pintaran amb ceres en un paper continu aferrat a la paret, o altres suports com un full DIN-A3 o DIN-A4 per a cada infant, també s'utilitzaran fustes per fer construccions o, fins i tot, se'ls pot oferir fang o plastilina.
- ***Ritual de sortida:*** Es pot parlar del que s'ha viscut dins la sala, comentar les produccions... Moment pel reagrupament, explicacions, assenyalaments i acomiadament. Ens podem acomiadar, per exemple, fent un petit circuit per passar. En aquestes edats els agrada molt que l'adult els acomiadi un a un a la sortida de la sessió dient el seu nom i pegant un cop de mans.

5) Conclusions

Per a realitzar aquest treball, vaig creure que era necessari parlar abans de tot del desenvolupament psicomotor del nin en les edats compreses entre zero i tres anys, que són les que ens trobarem a l'escoleta, ja que crec que és molt important conèixer als infants i saber en quin moment evolutiu es troba cada un. El fet de que dos infants tinguin la mateixa edat cronològica, no vol dir, en ningun cas, que estiguin en el mateix moment evolutiu ja que cada infant és únic i el seu desenvolupament també.

Donat que a les sessions de psicomotricitat es creen molts de moments de joc, vaig considerar oportú parlar també sobre el joc i la incidència que té en el desenvolupament dels infants, així com també dels tipus de joc que es poden donar i com evoluciona el joc a mida que els infants es van fent grans.

A partir d'aquí, ja em vaig submergir de ple amb el marc teòric que ens ocupa, és a dir, tot el que està relacionat amb la psicomotricitat, parlant del concepte i de la història per a saber com i quan va sorgir i quina trajectòria va seguir al llarg dels anys. També vaig explicar les diferents variants que existeixen i els diferents autors més representatius de cada una d'elles i dins la psicomotricitat educativa, vaig destacar la de Bernard Aucouturier i la seva pràctica psicomotriu, que era la que ens interessava per a aplicar a una escoleta de zero a tres anys.

Per a aprofundir més en aquesta pràctica, em va parèixer imprescindible explicar el model de Bernard Aucouturier per tal de poder entendre en què consisteix, en què es fonamenta, com es pot aplicar a les escoletes i quins paràmetres s'utilitzen per a poder observar als infants en les sessions de psicomotricitat.

Per finalitzar el treball i com a aportació més personal, em vaig atrevir a realitzar tot una sèrie de propostes de sessions de psicomotricitat pensades per a cada grup d'edat per a que puguin servir com a model o com a punt de partida per a persones que es vulguin iniciar en aquesta pràctica i no sàpiguen molt bé com fer-ho.

Les propostes de les sessions, com ja vaig comentar, són meres propostes, exemples, només són opcions, que no vol dir que siguin les úniques ni les més vàlides però crec que serveixen com a punt de partida.

Amb la recopilació de tota aquesta informació, crec que he aconseguit els objectius proposats inicialment i obtenir la informació necessària per a que quedi bastant complet. El que jo volia era reunir-ho tot en un sol document per tal de que no s'hagin de menester altres fonts d'informació, a no ser que es vulgui aprofundir molt més en el tema, que aleshores sí que seria necessari ampliar-la amb més bibliografia.

Encara que estic contenta amb el resultat final, pot ser en un futur, ampliï un poc el contingut d'aquest treball per interès personal, ja que al tenir un màxim de pàgines, m'he hagut d'adaptar i resumir molt alguns aspectes que potser es mereixien tenir més protagonisme o tal vegada afegir altres aspectes com per exemple el mobiliari i el material necessari per a equipar una sala de psicomotricitat, així com també m'agradaria incloure un apartat d'avaluació i dels instruments que es poden utilitzar per a realitzar-la.

6) Referències bibliogràfiques

Arnaiz, P. (1988). *Fundamentos de la práctica psicomotriz en B. Aucouturier*. Madrid: Seco Olea.

Arnaiz, P., Rabadán, M., Vives, I. (2001). *La psicomotricidad en la escuela: una práctica preventiva y educativa*. Málaga: Ediciones Aljibe.

Bonastre, M., Fusté, S. (2007). *Psicomotricidad y vida cotidiana (0-3 años)*. Barcelona: Editorial Graó.

Escribá, A. et al. (1999). *Psicomotricidad: Fundamentos teóricos aplicables a la práctica*. Madrid: Editorial Gymnos.

Gamundi, A., Rieres, M., Zaragoza C. (2010). La psicomotricitat. Desenvolupament cognitiu i motriu. Recuperat de:

http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M06/web/html/media/fp_edim06_u5_pdfindex.pdf

Garaigordobil, M. (1990). *Juego y desarrollo infantil*. Madrid: Seco.olea.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (2012). *L'infant de 0 a 3 anys, guia per a les famílies i el personal educador*. Recuperat de:

http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/d48e6658-4868-4846-a6f7-7a36f83ea845/guia_de_desenvolupament_0-3_anys.pdf

Lapierre, A., Aucouturier, B. (1977). *Simbología del movimiento. Psicomotricidad y educación*. Barcelona: Editorial Científico-médica.

Palacios, J., Mora, J. (1990). *Desarrollo psicológico y Educación 1*. Madrid: Alianza.

Pérez, J. A. (2000). *El joc en el desenvolupament del nin durant els primers anys de vida*. L'Arc: Quadern Informatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears, 11, 23-26. Recuperat de:

http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/arc/index/assoc/Arc_2000/v11p023.dir/Arc_2000v11p023.pdf

Mendiara Rivas, J. y Gil Madrona, P. (2003) *Psicomotricidad: evolución, corrientes y tendencia actual*. Sevilla: Ed. Wanceulen.

Mir Pozo, M. (2011) *Apunts de l'assignatura Desenvolupament Psicomotor en la primera infància*. Palma de Mallorca: Unitat de Suport Tecnicopedagògic - CAMPUS EXTENS - UIB VIRTUAL, Universitat de les Illes Balears.

Wallon, H. (1977). *La evolución psicológica del niño*. Barcelona: Grijalbo.

Wallon, H. (1980). *Psicología del niño. Una comprensión dialéctica del desarrollo infantil*, vol. I, pp.47-65. Madrid: Pablo del Río

7) Annexos

Desenvolupament de l'infant de 0 a 1 any

	Desenvolupament psicomotriu i autonomia personal	Desenvolupament vers les relacions amb l'entorn físic i social	Desenvolupament de la comunicació i el llenguatge
0-3 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Manté el cap alçat quan és a coll. - Fixa la mirada i la mou seguint els moviments d'un objecte o una persona. - Sosté objectes amb pressió involuntària i els mou. - Descobreix i juga amb mans i peus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Somriu tot responenent a un estímul. - Reconeix visualment la mare o la persona cuidadora. - Respon positivament, emet sorolls i somriu quan juguen amb ell. 	<ul style="list-style-type: none"> - Localitza sons laterals i mou el cap. - Balbujeja i fa sons guturals.
3-6 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Alça i mou el cap quan està de bocaterrosa. - Gira des de la posició de panxa enlaire a la posició de costat i a l'inrevés. - Agafa i mou objectes propers. 	<ul style="list-style-type: none"> - Somriu i mou les cames davant persones conegudes. - Reconeix els seus cuidadors. 	<ul style="list-style-type: none"> - Emet sons per atraure l'atenció dels seus cuidadors. - Reduplica sons (ma-ma; gu-gu; tata...) tot repetint cadenes sil·làbiques de consonant més vocal.
6-9 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Es manté assegut sense suport. - S'arrossega per terra. - S'aguanta dret amb suport. - Somriu davant la seva imatge en un mirall, l'acarona i s'hi vol relacionar. - Llença objectes per veure com cauen i quin soroll fan. - Es porta aliments i objectes a la boca. - Agafa objectes i els dona cops. 	<ul style="list-style-type: none"> - Acarona objectes suaus i persones. - S'altera i plora quan se'n va la mare o persones cuidadores. - S'altera o plora davant persones estranyes. - Imita jocs de falda i moviments com dir "adéu". 	<ul style="list-style-type: none"> - Localitza sons procedents de diferents direccions. - Mostra satisfacció i es mou quan sent cançons infantils.
9-12 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - S'asseu i s'aixeca amb suport. - Gateja. - Descobreix objectes que han estat amagats davant seu. - Posa i treu objectes d'un recipient. - Fa les primeres passes amb ajut. - Juga amb la cullera i la porta a la boca. - Col·labora en jocs d'imitació. - Obeeix ordres senzilles si van acompanyades de gestos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Abraça i fa petons a adults i altres infants. - Respon quan se'l crida pel seu nom. 	<ul style="list-style-type: none"> - Emet les primeres paraules amb significat.

Desenvolupament d'1 a 2 anys

	Desenvolupament psicomotriu i autonomia personal	Desenvolupament vers les relacions amb l'entorn físic i social	Desenvolupament de la comunicació i el llenguatge
12-18 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Es posa dret i fa passes sense suport. - Fa rodar una pilota com ho fa un adult. - Comença a utilitzar la cullera abocant-ne força. - Comença a admetre menjar sòlid. - Manipula lliurement amb jocs de construcció. - Reconeix parts del cos: cap, mans, peus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Reconeix persones no familiars que pertanyen al seu entorn quotidià. - Reconeix els objectes d'ús habituals (cullera, tovallola, joguines...). - Imita, en el joc, els moviments de l'adult. - Accepta l'absència dels pares tot i que pot protestar d'entrada. 	<ul style="list-style-type: none"> - Repeteix sons que fan altres persones. - Fa cas d'ordres simples que van acompanyades de gestos. - Combina dues síl·labes diferents. - Identifica entre dos objectes el que se li demana. - Li agrada mirar contes d'imatges.

		<ul style="list-style-type: none"> - Repeteix les accions que el fan riure o criden la seva atenció. - Explora i es mostra encuriolit pels objectes familiars. 	<ul style="list-style-type: none"> - Atén quan criden el seu nom.
18-24 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Beu amb la tassa tot aguantant-la amb les dues mans. - Comença a menjar amb la cullera abocant-ne una mica. - Reconeix estris d'higiene personal. - Reconeix parts del cos: ulls, nas, boca, dits...). - Doblega la cintura per recollir objectes sense caure. - Es reconeix a si mateix en les fotografies. 	<ul style="list-style-type: none"> - Reconeix els espais bàsics del seu entorn habitual (casa, parc, escola...). - Juga amb altres infants durant estones curtes. - Comparteix objectes amb altres infants quan se li demana. - Reconeix alguns elements propis de l'estació de l'any en què es troba: roba, sabates... - Participa habitualment en les activitats que se li proposen. - Comença a reproduir accions reals amb joguines (nines, cotxes...). 	<ul style="list-style-type: none"> - Utilitza una o dues paraules significatives per designar objectes o persones. - Gaudeix en sentir música i imita gestos i ritmes. - Comença a entendre i a acceptar ordres verbals (recollir, asseure's...). - Comença a ajuntar paraules aïllades per construir les primeres "frases" (mama-pa). - Atribueix funcions als objectes més familiars i comença a anomenar-los. - Imita sons d'animals i objectes coneguts (onomatopeies).

Desenvolupament del nin de 2 a 3 anys

	Desenvolupament psicomotriu i autonomia personal	Desenvolupament vers les relacions amb l'entorn físic i social	Desenvolupament de la comunicació i el llenguatge
24-30 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Salta amb tots dos peus. Llança la pilota amb les mans i amb els peus. - Es treu les sabates i els pantalons descordats. - Utilitza la cullera i la forquilla i beu en tassa sense abocar-la. - Completa un tauler de tres formes geomètriques (rodona, quadrat i triangle) en un tauler invers. - Coneix l'orinal i el vàter, i els fa servir per indicació de l'adult. 	<ul style="list-style-type: none"> - Es mou amb facilitat pels espais habituals (casa, escola...). - Identifica alguns canvis en la natura corresponents a les estacions de l'any. - Reconeix en fotografies les persones més properes. - Juga al costat d'infants de la seva edat. - Diferencia en imatges termes referits a: persones, animals i plantes. - Saluda infants i adults coneguts si se li demana. 	<ul style="list-style-type: none"> - Fa frases amb nom i verb com ara: "anem papa". - Utilitza el "no" de forma oral i no només amb el gest. - Respon a preguntes com: Què fas? Què has menjat? - Coneix els conceptes "gran", "petit". - Fa atenció durant una estona a música o a contes curts. - Entona algunes cançons apreses i es mou al seu ritme.
30-36 mesos	<ul style="list-style-type: none"> - Realitza activitats d'enroscar, encaixar, enfilar. - És capaç de córrer i de saltar amb cert control. - Demana anar al vàter quan li cal. - Pot copiar un cercle, una línia vertical i una d'horitzontal. - Menja, de forma autònoma, tot tipus d'aliments. - Identifica conceptes espacials: aquí, sota, sobre, lluny, dins... - Identifica conceptes temporals: de dia, de nit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Comença a mostrar preferències per alguns dels seus companys. - Mostra afecte cap a nens més petits i animals domèstics. - Va coneixent les normes i els hàbits de comportament social dels grups dels quals forma part. - Col·labora en l'ordre de les seves coses a casa i a la llar d'infants quan se li demana. - Comença a identificar i distingir diferents gustos: dolç, salat, bo... - Comença a identificar diferents olors: bona olor, mala olor... - Identifica llocs que visita freqüentment dins el seu entorn: casa d'un familiar, parc, forn... 	<ul style="list-style-type: none"> - Coneix i diu el seu sexe quan se li demana. - Utilitza el gerundi, els plurals i els articles. - Articula correctament els sons: [b], [j], [k], [l], [m], [n], [p], [t]. - És capaç de comunicar-se a través dels gestos i la mímica, a més de fer-ho amb el llenguatge oral. - Parla de si mateix en primera persona, utilitzant el "jo", "em" i "me" enlloc del seu nom. - Utilitza el llenguatge oral per explicar el que fa, el que vol, el que li passa...

Senyals d'alerta

A continuació podem veure algunes senyals d'alerta de caràcter orientatiu que són necessàries tenir en compte:

Quan ja té 1 any	Quan ja té 2 anys	Quan ja té 3 anys
<ul style="list-style-type: none"> - Encara no s'aguanta assegut sense suport. - No pot subjectar objectes amb totes dues mans. - No somriu a les persones conegudes. - No s'interessa per les coses que l'envolten. - No emet cap so per cridar l'atenció. - No plora ni protesta davant l'absència de les persones que li són molt properes. 	<ul style="list-style-type: none"> - No camina sol. - No assenyala les principals parts del cos. - Mai no s'apropa ni mostra interès per jugar amb altres infants. - No reconeix diferents espais molt familiars (cuina, bany, dormitori...). - No imita accions ni sons coneguts. - No respon al seu nom. 	<ul style="list-style-type: none"> - No fa les seves necessitats a l'orinal o vàter. - No compren ordres senzilles. - No identifica imatges. - Roman aïllat. No mostra curiositat per les coses. - Utilitza paraules aïllades sense connectors. - No imita traços senzills (vertical, horitzontal...).